

सर्वोच्च अदालत, संयुक्त इजलास
माननीय न्यायाधीश श्री सुशीला कार्की
माननीय न्यायाधीश श्री प्रकाश वस्ती
फैसला

070-WH-0023

मुद्दा :- वन्दीप्रत्यक्षीकरण ।

मकवानपुर जिल्ला हेटौंडा.न.पा. वडा नं. ४ को हाल का.जि.का.म.न.पा. वडा नं. ३४ घर भै कारागार कार्यालय ङिल्लीबजार थुनामा रहको दीपक क्यालको हकमा श्रीकृष्ण श्रेष्ठ-----१

निवेदक

विरुद्ध

भक्तपुर जिल्ला अदालत-----१
कारागार कार्यालय ङिल्लीबजार, काठमाडौं-----१

विपक्षी

नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा ३२ र १०७ को उपधारा (२) बमोजिम दायर हुन आएको प्रस्तुत रिट निवेदनको संक्षिप्त तथ्य एवं ठहर यस प्रकार छ :-

म निवेदकलाई वीरमानन्द अग्रवालको जाहेरीले नेपाल सरकार वादी भएको सरकारी छाप दस्तखत कीर्ते मुद्दाको अभियोगमा मिति २०६९।५।८ मा प्रहरीले गिरफ्तार गरी महानगरीय प्रहरी परिसर हनुमानढोकाबाट मिति २०६९।५।१२ को थुनुवा पूर्जी दिई अभियोग पत्रसाथ अदालतमा उपस्थित गराई मेरो बयान कार्य सम्पन्न भएपश्चात् मिति २०६९।६।१५ मा मुलुकी ऐन कीर्ते कागजको ७ र १२ नं. बमोजिमको प्रस्तावित सजायको सन्दर्भमा अ.वं ११८ को

देहाय (५) र (१०) नं. समेतका आधारमा रु.२,१०,००,०००/- (दुई करोड दश लाख) नगद वा सोबरावरको जेथा जमानी माग भएकोमा सो दिन नसकेकोले हाल थुनामा राखिएको छ ।

मेरो विरुद्ध दायर भएको अभियोगपत्रमा मुलुकी ऐन कीर्ते कागजको १ नं. को कसूर गरेको हुँदा ऐ. को ७ र १२ नं. अनुसार अभियोगपत्रमा सजाय माग दावी गरिएको र सोबमोजिम ठहर फैसला भएमा अधिकतम् कैद वर्ष १ र विगोको आधा जरीवाना हुन सक्ने प्रष्ट छ । मलाई गिरफ्तार गरी प्रहरी हिरासतमा राखिएको हिसाबले १३½ महिना व्यतीत गरेको र धरौटी नदिएको समयअनुसार पनि करीब १ वर्षभन्दा बढी समय व्यतीत भै सकेको अवस्था प्रष्ट देखिन्छ । मुद्दा किनारा हालसम्म पनि नभएकोले थुनामै रहेको छु ।

कीर्ते कागजको ७ र १२ नं. अनुसारको सजाय माग दावी गरी अभियोगपत्र प्रस्तुत भएको र सो ऐनअनुसार अभियोग प्रमाणित भएको खण्डमा अधिकतम् १ वर्ष कैद हुने सक्ने कानूनीव्यवस्था रहेको छ । नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा १२(२) ले गरेको व्यवस्थाअनुसार कानूनबमोजिम बाहेक वैयक्तिक स्वतन्त्रता अपहरण गरिने छैन भनी र त्यसै गरी धारा २४(५) अनुसार कसूर प्रमाणित नभएसम्म निर्दोषिताको अनुमान पाउने मौलिक हकको प्रत्याभूत गरेको छ । अभियोग माग दावीभन्दा बढी कैद भुक्तान भै सक्दा समेत हालसम्म मुद्दा किनारा नलागेकोमा अदालती बन्दोवस्तको ११९ प्रतिकूल म हालसम्म थुनामा नै छु । अभियोग मागदावी अनुसार ममाथि लगाइएको अभियोग प्रमाणित भएको खण्डमा अधिकतम् १ वर्ष कैद हुने हो र सो १ वर्ष २०७०।१।७ मा नै भुक्तान भै सकेको छ, सोभन्दा बढी कुनै कानूनले मलाई कैद सजाय हुन नसक्ने हुँदा मिति २०७०।१।७ भन्दा पछिको मेरो थुना अवधि स्वतः गैरकानूनी रहेको प्रष्ट छ ।

उपरोक्त अवस्था परेको देखाई अ.व. ११८(७) (८), १२३ र सो सम्बन्धमा सम्मानीत अदालतबाट प्रतिपादित सिद्धान्त समेतको आधारमा मलाई साधारण तारेखमा राखी मुद्दाको पुर्पक्ष गरी पाउँ भनी कारागार मार्फत द.नं. ३१६ मिति मिति २०७०।६।१४ मा विपक्षी नं. १ मा निवेदन दर्ता गराएको थिएँ । सो निवेदन प्राप्त हुनासाथ कानूनबमोजिम किनारा गरी दिनुपर्नेमा सो निवेदनमा कुनै आदेश नगरेको कारणबाट मेरो गैरकानूनी थुनाअवधि बढ्न गएको

हुँदा र हाल १५ दिनसम्मको दशैं विदाले गर्दा सो निवेदनमा कुनै कारवाही र किनारा हुनसक्ने अवस्था समेत नहुँदा नेपालको अन्तरिम संविधान २०६३ को धारा १२(२), २४(५), नागरिक तथा राजनीतिक अधिकार प्रतिज्ञापत्रको धारा ९(३), १४(२) र संयुक्त राष्ट्र संघको साधारणसभाले १४ डिसेम्बर १९९० मा प्रस्ताव नं. ४५/११० को, United Nation Standard Minimum Rules for Non-Custodial measures (The Tokyo Rules) को धारा ६(१) समेतको विपरीत गैरकानूनी थुना रहेको हुँदा यस्तो गैरकानूनी थुनाबाट मुक्त गरी कानूनबमोजिम तारेखमा राखी मुद्दाको पुर्पक्ष गर्न दिनु भन्ने विपक्षीहरूका नाममा बन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेश जारी गरी पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको रिट निवेदन पत्र ।

यसमा के कसो भएको हो, निवेदकको मागबमोजिम आदेश जारी गरी बन्दीलाई थुनाबाट किन मुक्त गर्नु नपर्ने हो, थुनाबाट मुक्त गर्न नपर्ने कारण भए यो आदेश प्राप्त भएका मितिले बाटाका म्यादबाहेक २४ घण्टाभित्र महान्यायाधिवक्ताको कार्यालयमार्फत लिखित जवाफ पेश गर्नु भनी रिट निवेदनको एकप्रति नक्कल साथै राखी विपक्षीहरूको नाममा सूचना पठाई सोको बोधार्थ महान्यायाधिवक्ताको कार्यालयमा पठाई तत्काल प्रत्यार्थीमध्येका खुल्ला रहेका अड्डाहरूबाट लिखित जवाफ आएपछि वा अवधि भुक्तान भएपछि नियमानुसार गरी पेश गर्नु भन्ने यस अदालतको मिति २०७०।६।२१ को आदेश ।

भक्तपुर जिल्ला अदालतको च.नं.१५१४ मिति २०६९।६।१६ गतेको पत्रानुसार मागबमोजिमको धरौटी रकम दाखिला गर्न नसकी मुद्दा पुर्पक्षको लागि थुनामा सम्म राखेको हुँदा यस कार्यालयको नाउँमा परेको रिट निवेदन खारेज गरी पाउँ भन्ने समेत कारागार कार्यालय डिल्लीबजारको तर्फबाट पेश भएको लिखित जवाफ ।

यसमा गैरकानूनी थुनामा रहेकोले बन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेश जारी गरी थुनामुक्त गरी पाउँ भनी मिति २०७०।६।२० मा दर्ता हुन आएको प्रस्तुत निवेदन न्याय प्रशासन ऐन, २०४८ को दफा २३ बमोजिम दशैं विदाको अवधिभित्र निवेदक थुनामा परेको नभै मिति २०६९।६।१५ को भक्तपुर जिल्ला अदालतको आदेशबमोजिम सरकारी छाप दस्तखत कीर्ते मुद्दामा माग गरेको धरौटी रकम जम्मा गर्न नसकी थुनामा रहेको भन्ने देखिन्छ । मुलुकी ऐन अ.व. १२३ मा थुनामा

राखिएको कुनै अभियुक्तको सम्बन्धमा प्रमाण बुझ्न पहिलो पटक तोकिएको तारेखको मितिले एक वर्षभित्र मुद्दाको किनारा नभएमा तत्काल प्राप्त प्रमाणको आधारमा थुनामा रहेको अभियुक्तको हकमा धरौट वा जमानत लिई मुद्दाको कारवाही गर्न सकिने र सोही नम्बरको दफा ८ वा ९ बमोजिम थुनामा राखिएकोमा धरौट वा जमानत केही नलिई थुनाबाट छाडी मुद्दाको कारवाही गर्नुपर्छ भन्ने व्यवस्था रहेको पाइन्छ । उक्त प्रयोजनको लागि भक्तपुर जिल्ला अदालतबाट लिखित जवाफ लिई पहिलो पटक तोकिएको तारेख र अन्य तथ्य यकीन गरी नियमित प्रक्रियाअन्तर्गत नै प्रस्तुत रिट निवेदनमा सुनुवाई हुनुपर्ने देखिँदा हाल म्याद तामेल नभएको भक्तपुर जिल्ला अदालतको नाममा म्याद पठाई लिखित जवाफ लिई र निवेदकतर्फबाट विद्वान अधिवक्ताहरूले बहसको क्रममा उल्लेख गर्नुभएका ने.का.प. २०४५, अङ्क ९, नि.नं.३५९३ पृष्ठ ९४२ र ने.का.प २०४९, अङ्क ३, नि.नं.४५३७, पृष्ठ ४६२ को नजीरसमेत निवेदकको तर्फबाट दाखिल गर्न लगाई पेश गर्नु भन्ने यस अदालतबाट मिति २०७०।६।२९ मा भएको आदेश ।

प्रतिवादी दीपक क्याल आरोपित कसूर गरेमा इन्कार रही अदालतसमक्ष वयान गरेतापनि निजहरूले आरोपित कसूर गरेकोमा सावित रही सहअभियुक्तउपर समेत परस्पर पोल गरी घटनाक्रमको सिलसिलेवार रूपमा विवरण खुलाई लेखाई दिएको पाइएको र मौकामा बुझिएका मानिसहरूले पनि किटानी साथ पोल गरी व्यहोरा खुलाई लेखाई दिएको पाइन्छ । मालपोत कार्यालयमा रहेको सरकारी मोठ सेस्तामा रहको जाहेरवालाको फोटो उप्काएर नक्कली व्यक्तिको फोटो टाँस गरी लालपूर्जा खडा गरी नक्कली नागरिकता, वडा कार्यालयको सिफारिश समेतका कागजात खडा गरे गराएको देखिएको एवं मुलुकी ऐन, कीर्ते कागजको महलको ७ नं. मा उल्लिखित कानूनी व्यवस्था मुद्दाको विगोको स्थिति र अवस्था समेतलाई विचार गरी पछि प्रमाण बुझ्दै जाँदा ठहरेबमोजिम हुने गरी प्रतिवादी दीपक क्यालबाट रू. २,१०,००,०००।-(दुई करोड दश लाख) बराबरको जेथा वा नगद धरौट माग गर्ने आदेश भएकोमा सो आदेशबमोजिमको धरौट दाखेल गर्न सकिदैन भनी निजले कागज समेत गरिदिएको आधारमा प्रस्तुत मुद्दामा पुर्पक्षका निमित्त कारागार कार्यालय डिल्लीबजारमा थुनामा राख्न पठाइएको हो ।

यस अदालतबाट भएको आदेशउपर निजले पुनरावेदन अदालत पाटनमा निवेदन दिई पुनरावेदन अदालतको मिति २०६९।८।२९ को आदेशले शुरू जिल्ला अदालतबाट निजको हकमा माग भएको धरौट रू. दुई करोड दश लाख परिवर्तन गरी रहनु परेन भन्ने पुरावेदन अदालत पाटनबाट आदेश भएको मिसिलबाट देखिन्छ ।

रिट निवेदक दीपक क्याललाई मुलुकी ऐन, कीर्ते कागजको ७ र १२ नं. अनुसार सजाय हुन अभियोग माग दावी रहेको छ । जाहेरवाला वीरमानन्द अग्रवालको नाउँ दर्ताको जग्गाधनी प्रमाण पूर्जा नक्कली बनाई विक्री गरी खाने योजनाअनुरूप रोहितजंग राणा मार्फत नक्कली जग्गाधनी वीरमानन्द अग्रवाल खडा गरी कीर्ते कागजपत्र तयार गरी मालपोत कार्यालयबाट डोर लगी लिखत समेत खडा गर्ने कार्यमा दीपक क्याल समेतको संलग्नता रहेकोले निजबाट भए गरेको कार्यको गाम्भीर्यता, पीडितलाई पुनसक्ने आर्थिक क्षति समेतका आधारमा यस अदालतबाट माग भएको धरौट रकमलाई पुनरावेदन अदालतको आदेशबाट सदर गरेको स्थिति छ ।

निवेदक प्रतिवादीले सम्पत्तिको सम्बन्धमा कीर्ते कार्य गरेका आधारमा माग भएको धरौटी वा सो बराबरको जेथा दाखेल गर्न नसक्दा थुनामा बस्नुपर्ने कानूनी व्यवस्था मुलुकी ऐन अ.व. ११८ को देहाय ८ मा रहेको छ । यसर्थ रिट निवेदन प्रतिवादीउपर सम्पत्तिसम्बन्धि कीर्ते गरे भन्ने विषयमा अभियोग दायर भएको मिसिल संलग्न कागजातका आधारमा निजको समेत कसूरमा संलग्नता रहेको देखिएको छ । यस्तो आर्थिक दायित्व बहन गर्नुपर्ने विषयमा जिल्ला अदालतबाट पीडितलाई हुन सक्ने वा भएको आर्थिक क्षति व्यहोर्नु पर्ने अवस्था समेत सिर्जना हुनसक्ने विषयलाई मध्यनजर गरी माग भएको धरौट दाखेल गर्न नसक्नेलाई पुर्पक्षका निमित्त थुनामा राख्नुपर्ने कानूनी व्यवस्थाअनुसार थुनामा रहेको हो । प्रस्तुत मुद्दाका अन्य प्रतिवादीहरू फरार भई निजहरूको नाउँमा जारी भएको म्याद वेपत्ते तामेल भएको र निजहरूको नाउँमा पुनः म्याद जारी भएको अवस्था छ । मुलुकी ऐन अ.व. १२३ को व्यवस्थालाई हेर्दा प्रतिवादीलाई अ.व. ११८ नं. बमोजिम थुनामा राखिएको, मागबमोजिमको धरौटी दाखेल गर्न नसकेकोले

हालसम्म थुनामा नै रहेको अवस्था हुँदा निवेदन खारेज गरी पाऊँ भन्ने समेत व्यहोराको भक्तपुर जिल्ला अदालतको लिखित जवाफ ।

नियमबमोजिम आजको दैनिक मुद्दा पेशी सूचीमा चढी पेश हुन आएको प्रस्तुत रिट निवेदनलगायत मिसिल संलग्न कागजातहरू अध्ययन गरी निवेदकतर्फबाट उपस्थित विद्वान अधिवक्ताहरू बिक्रम राई, अमीता दीक्षित र काशीप्रसाद घिमिरेले निवेदकलाई ऐनले तोकेबमोजिम हुने कैदको अवधिभन्दा पनि बढी अवधि मुद्दा पुर्पक्षको क्रममा थुनामा राखिएकोले वन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेश जारी गरी निवेदकलाई थुनाबाट मुक्त गरी पाऊँ भनी र विपक्षी तर्फबाट उपस्थित विद्वान उपन्यायाधिवक्ता श्री सचिन रेग्मीले निवेदकलाई सरकारी छाप दस्तखत कीर्ते मुद्दामा कानूनबमोजिम नै थुनामा राखिएकोले भूट्टा रिट निवेदन खारेज गरी पाऊँ भनी गर्नु भएको बहस जिकीर समेत सुनियो । विद्वान कानून व्यवसायीहरूको बहस तथा मिसिल संलग्न कागजातहरूको अध्ययन गरी हेर्दा निवेदन मागबमोजिम वन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेश जारी गर्न पर्ने नपर्ने के रहेछ सोही विषयमा निर्णय दिनुपर्ने देखियो ।

निर्णयतर्फ विचार गर्दा यी निवेदकउपर मुलुकी ऐन कीर्ते कागजको महलको १ नं. को कसूरमा सोही महलको ७ र १२ नं. बमोजिम सजायको माग दावी लिई मुद्दा चलाइएकोमा सो १२ नं. बमोजिम सजाय हुँदा अधिकतम् १ (एक) वर्ष कैदको सजाय हुन सक्नेमा सो अवधि मुद्दा पुर्पक्षको क्रममा व्यतीत भैसकेको हुँदा वन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेश जारी गरी थुना मुक्त गरी पाऊँ भन्ने मुख्य निवेदन जिकीर रहेको देखियो ।

निवेदक पक्षले यसै विवाद सरहकै समान तथ्य रहेको भनी ने.का.प. २०४५, पुष नि.नं. ३५९३, पृष्ठ ९४२ को निवेदक वेदजंग वभाङ्गी विपक्षी काठमाडौं जिल्ला अदालत भएको वन्दीप्रत्यक्षीकरण मुद्दामा मुलुकी ऐन, कीर्ते कागजको ७ र १२ नं. अन्तर्गत सजाय माग गरेकोमा विगो रू ४९०००।- र कैद वर्ष एक बापत रू ९०००।- समेत जम्मा रू ५८०००।- नगद वा जेथा जमानी माग भएकोमा सो दिन नसकी थुनामा रहेको र अपराध कायम भए हुन सक्ने कैद वर्ष एक भन्दा बढी थुनामा राख्न नमिल्ने भन्दै अ.व. १२३ नं. को सुविधा हासिल गर्ने भनी वन्दीप्रत्यक्षीकरण जारी भएको पाईन्छ । यस सम्बन्धमा सम्बन्धित कानून अ.व. ११९

नं.को अध्ययन गर्दा “यस महलमा यसअघि जुनसुकै कुरा लेखिएको भएता पनि अभियुक्तलाई कुनै हालतमा पनि निज उपर लगाईएको अभियोग प्रमाणित भएमा हुनसक्ने अधिकतम कैदको सजायको अवधिभन्दा बढी अवधिसम्म थुनामा राखिने छैन” भन्ने व्यवस्था रहेको छ । यहि कानूनी व्यवस्थानुसार आफूलाई आरोपित अभियोग ठहरेमा हुने एक वर्ष कैदको अवधि व्यतित भइ सकेवाट बन्दीप्रत्यक्षीकरण जारी हुनु पर्ने निवेदकको कथन छ । अव निवेदकलाई अभियोग दावी ठहरेमा कतिसम्म कैदको सजाय हुन सक्दछ भन्ने कुरा यकिन गर्नुपर्ने हुन्छ । निजलाई लगाईएको मुलुकी ऐन कीर्ते कागजको ७ र १२ नं.को अभियोग प्रमाणित भएमा विगोको आधा रू १,०५,००,०००।-(एक करोड पाँच लाख) जरीवाना र एक वर्ष कैद हुन सक्ने अवस्था छ । अ.व. ११९ नं.को मनशाय अभियुक्तले आफू विरूद्धको आरोप प्रमाणित भएमा हुन सक्ने कैदको अवधि भन्दा बढी थुनामा राख्न हुदैन भन्ने हो । अभियोगको प्रकृति हेर्दा त्यो कैदमा मात्र सिमित नरही जरीवाना प्रति पनि लक्षित छ । अभियुक्तलाई पुर्पक्षका लागि थुनामा राख्नु वा धरौट माँग गर्नुको तात्पर्य सो अभियुक्तलाई सजाय भएमा सो असुल होस् र दण्डहीनताले प्रश्रय नपाओस भन्ने नै हो । जरीवाना नतिरेमा त्यसलाई पनि कैदमा रूपान्तरण गर्नु पर्ने व्यवस्था दण्डसजायको ३८ नं.मा छ । दण्डसजायको ३८(१)नं. ले निवेदकले जरीवाना नतिरे चार वर्षसम्म कैद हुनसक्ने प्रावधान पनि छ । अ.व. ११९नं. मा कैद शब्द प्रयोग भएको छ, जरीवाना भन्ने शब्द प्रयोग नभएवाट जरीवानातर्फ सोच्नै पर्दैन भन्ने तर्क कानूनसम्मत हुन सक्दैन । अ.व.११९नं.को प्रयोग गर्दा अभियुक्तलाई अभियोगअनुरूप सजाय भएको र सो बापत के कति वर्ष निज कैदमा बस्नु पर्ने हो भन्ने कुराको पुर्व आँकलन गर्नु पर्ने हुन्छ । यसरी निवेदकलाई अधिकतम कैद पाँच वर्ष हुन सक्दछ । पाँच वर्षपछि मात्र निवेदकको थुनालाई गैरकानूनी मान्नुपर्ने हुन्छ । कानूनले निर्धारित कैदको अवधि भुक्तान भै नसकेको स्थितिलाई गैरकानूनी थुना मान्न नपर्ने हुँदा प्रस्तुत रिट निवेदन खारेजयोग्य छ ।

तर ने.का.प.२०४५ पुष, नि.नं. ३५९३, पृष्ठ ९४२ को नजीर अध्ययन गर्दा हुनसक्ने जरीवाना तर्फ केहि नबोली एक वर्ष थुना व्यतित भएकोले बन्दीप्रत्यक्षीकरणको रिट जारी

भएको पाईन्छ । संयुक्त इजलासबाटै प्रतिपादित उक्त नजीरसँग यो संयुक्त इजलास माथि लेखिएका कारणका अतिरिक्त निम्न कारणबाट समेत सहमत हुन सक्दैन ।

एउटै मुद्दामा हुनसक्ने जरीवानाको अङ्गलाई वेवास्ता गरी कैदलाई मात्र इङ्गित गरी आफूले सोबाट छुटकारा पाउनुपर्ने दावी लिएको र जरीवानालाई कहिँ कतै उल्लेख गरेको देखिएन । मुद्दा फैसला भएका वखत कैद र जरीवाना लागेको अवस्थामा कैद मात्र भुक्तान गरी छुटकारा पाउने अवस्था हुँदैन । कैद भुक्तान भएपनि जरीवाना बापतको रकम दाखेला गर्न नसके दण्ड सजायका ३८ नं. बमोजिम कैदमा नै बस्नुपर्ने हुन्छ । अतः मुद्दामा लाग्ने जरीवानालाई पृथक रूपमा नहेरी सोही मुद्दाको अभिन्न अङ्गको रूपमा लिनु पर्नेमा सो नजीरमा सोका विपरीत जरीवानाको अङ्गलाई उल्लेख नै गरिएको पाइदैन । यसै आधारमा निवेदकलाई अभियोगदावी बमोजिमको सजाय एक वर्ष पुर्पक्षकै क्रममा थुनामा रहेको कारणबाट अ.व. १२३ नं. बमोजिम थुनामा बसिसकेको आधारमा वन्दीप्रत्यक्षीकरण जारी भएबाट प्रस्तुत मुद्दामा समेत रिट जारी हुनुपर्छ भन्ने तथ्यलाई विशेष रूपमा उठाइएको छ तसर्थ अ.व. १२३ नं. को पनि अ.व. ११९ कै परिप्रेक्षमा व्याख्या र प्रयोग हुनुपर्दछ ।

प्रस्तुत मुद्दाको सन्दर्भमा कैदतर्फ निवेदकलाई १ वर्ष नै कैद माग भए पनि विगोको आधा रू १,०५,००,०००/- जरीवानाको मागदावी रहेको छ । आदेशानुसार भक्तपुर जिल्ला अदालतबाट अवलोकनार्थ मगाईएको मिसिल अध्ययन गर्दा जाहेरवाला बीरमानन्द अग्रवालको नाउँ दर्ताको जिल्ला भक्तपुर साविक दिव्येश्वरी गा.वि.स. वडा नं ५ख कि.नं. ३२३ को ज.रो. ३६।०।० जग्गाको हकमा नक्कली जग्गाधनी खडा गरी मोठमा फोटो समेत परिवर्तन गरी विक्रिगर्न डोर समेत लग्ने कार्यमा यी निवेदकको भूमिका रहेको अभियोग रहेको छ । निवेदकसँग माग भएको धरौटको अङ्कका हकमा पुनरावेदन अदालत समेतले समेतले परिवर्तनको आवश्यकता महसूस गरेको छैन । फरारी व्यक्तिका हकमा म्याद जारी गर्ने प्रक्रिया चालू रहेको मिसिलबाट देखिन्छ । यस कारणबाट समेत प्रस्तुत मुद्दामा विगो नतिर्दा हुनसक्ने ४ वर्षसम्मको कैदलाई निजलाई हुन सक्ने कैदकै रूपमा लिइनु पर्दछ । यसरी हेर्दा मुलुकी ऐन कीर्ते कागजको ७ र १२ नं. को अभियोग दावी र सो दावी प्रमाणित हुदा हुनसक्ने सजाय

समेतलाई हेर्दा थुनामा परेको मितिवाट पाँच वर्षपछि मात्र निजको थुना गैरकानूनी हुने हुन्छ । ऐनमा नै विगोबमोजिम जरीवाना र कैद समेत हुने व्यवस्था भएकोमा यी दुई वैकल्पित व्यवस्था नभई दुवै प्रकृतिका सजाय हुनसक्ने भएवाट फैसलामा कैदका हकमा मात्र बोली जरीवानालाई वेवास्ता गर्न मिल्ने पनि हुदैन । मुलुकी ऐन दण्डसजायका ३८ नं. को व्यवस्था कैद भुक्तान गरिसकेपछि जरीवाना वा सरकारी विगो बाँकी हुँदाहुँदै छाडिदिने भन्ने नभै जरीवाना बापतमा पनि सो नतिरे कैद गर्नु पर्दा अपनाउनु पर्ने कार्यविधिसम्मको व्यवस्था गरेको देखिन्छ । सोवमोजिम प्रस्तुत मुद्दामा जरीवाना नतिरेसम्म प्रतिवादीको थुनालाई गैरकानूनी मानी थुना मुक्त गर्न अ.व.११८, ११९, १२३ र दण्ड सजायका ३८ नं. को विरुद्ध हुन जान्छ । कैद र जरीवाना दुवै सजाय नै भएकोले कुनै एकको भुक्तान हुँदा दुवै दायित्ववाट उन्मुक्ति पाउने भनी ने.का.प.२०४५ को नजीरको निष्कर्ष जस्तो अर्थ गर्न मिल्ने पनि होइन ।

तसर्थ उक्त २०४५, पुष, नि.नं. ३५९३, पृष्ठ ९४२ को नजीर मुलुकी ऐन अ.व. ११८, ११९, १२३, र दण्ड सजायको ३८ नं. का सम्बन्धमा भएको व्याख्यासँग असहमत भई यस मुद्दामा समाविष्ट उक्त जटिल कानूनी प्रश्नको निराकरण पूर्ण इजलासबाट हुन उपयुक्त भएवाट सर्वोच्च अदालत नियमावली, २०४९ को नियम ३(१)को देहाय(ख)र(घ) बमोजिम पूर्ण इजलासमा निर्णयार्थ पेश गर्नु । संयुक्त इजलासमा रहेको यस मुद्दाको लगत कट्टा गरी दिनु ।

न्यायाधीश

उक्त रायमा म सहमत छु ।

न्यायाधीश

शाखा अधिकृत :- तीर्थ भट्टराई

कम्प्यूटर :- मन्दिरा रानाभाट

इति सम्वत् २०७० साल कार्तिक १३ गते रोज शुभम्-----।